

מהלכות ודינים השייכים לביעור וזידוי מעשרות

דיני ביעור מעשרות

מהו דין ביעור מעשרות

מי שמעשר פירות בדרך כלל, יש ברשותו כמה אפשרויות שמתחייב במצוות ביעור מעשרות, והם: א. פירות או ירקות שאינם מעושרים [ומלכתחילה בכל ימות השנה אין להשהות בביתו פירות שאינם מעושרים אלא אם כן מסמנם שלא יבאו לסעות בהם, אע"פ שמעיקר הדין מותר], ב. מי שעושה כבר וחילל קדושת הפירות של מעשר שני על פרוטה חמורה, יש לו לבער פדיון זה, ולהוציא המטבעות לחולין, ג. מי שמחזיק ברשותו הפרשות שלא ניתנו לכהן עני ולוי, או הפרשות שצריכות ביעור ולא ביערם.

חומר מצוות הביעור

חייב מן התורה בזמן שנוהג מצות תרומות ומעשרות מהתורה, לבער מן הבית התרומות [תרומה גדולה, תרומת מעשר, הפרשת חלה] והמעשרות [מעשר ראשון, מעשר שני], ולתת כל אחד מהם לראויים להם, דכתי' "מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך וג' ובא הלוי וגו', וכיום שמצוות תרומות ומעשרות מדרבנן, ישנם כמה קולות בנייתת המעשרות לחלק מהפוסקים.

זמן חיוב ביעור המעשרות

יש הסוברים שבערב חג שני של פסח של שנים רביעית ושביעית זהו זמן חיוב ביעור מעשרות, וזה פרטן:

ביעור בשנה הרביעית לשמיטה

בחג הפסח של שנה רביעית לשמיטה מבערים מהבית כל התרומות ומעשרות ופרוטות חמורות שישנם בבית של הצטברות שנים א'-ב'-ג' לשמיטה [וכן פירות של שמיטה שעברה שחייבים במעשר].

ביעור בשנה השביעית

ובחג הפסח של השנה השביעית מבערים את התרומות ומעשרות ופרוטות חמורות של שנים רביעית חמישית ושישית וכן פירות טבל ודאי שעדיין לא עשרו מהם.

פירות שלא התחייבו עדיין במעשר

מי שיש ברשותו פירות שעדיין לא התחייבו במעשרות [מכל סיבה שהיא], לכאורה אינו מחוייב בביעור מעשרותיהם.

זמן ביעור מעשרות

זמן ביעור מעשרות הוא ביום שביעי של פסח (ש"ע י"ד ס' שלא סעי' קמד) ויש מחמירים לאבדם כבר בער"פ בכדי לחוש לדעת ר"ש, והמחמיר תע"ב [ובכך יוכל לבער גם חמץ כגון הפרשת חלה שלא הפריש או שלא ביער]. (משפטי ארץ פ"כ סעי' ג)

ביעור מעשרות בערב שביעי של פסח

הנה בימי הפסח של שנים רביעית ושביעית, יש חיוב לבער את המעשרות מן הבית, ובכלל זה שלא להשאיר בביתו טבל ודאי, ולתת המתנות לכהן וללוי ולעני (ומי שיש בידו מעות מעשר עני, יתנם לעני), וכן לאבד מטבע של מעשר שני (הנקראת פרוטה חמורה) הנמצאת ברשותו.

אופן ביעור המעשרות בפועל

צורת ביטול ואיבוד המטבע, לוקח סוכר בשווי פרוטה, ואומר כל קדושת הפירות שנמצא במטבע זו יעבור לסוכר זה, וממס הסוכר במים חמים וכד' ושופכם לכיור, ובכך איבד דמי מעשר שני זה, ונטע רבעי [והפרוטה חמורה יוצאת לחולין], משום שכיום אין לנו את ביהמ"ק ואיננו קדושים לקנות במעות הללו פירות ולאוכל בקדושה בירושלים, ולכך אנו מאבדים מעות הללו (ועי' במשפטי ארץ פט"ו סכ"ב בדעת החזו"א שלא לאבדם באופן זה, והביא המח' בדין זה ע"ש). ועי' בס' אלא ד' אמות עמ' רפח אות ט ש' לשבור המטבע עצמה, או לזרוקה לים המלח, ורק שלא לזרוקה בבזיון לאסלה או לביוב. וברות ניקוז מי הגשמים שברחובות אינו בזיון שאינם של ביוב. (וע"ע בחזו"ע תו"מ עמ' רנב, ובס' משפטי ארץ פ"כ הע' 32)

ביעור תרומות ומעשרות מיד אחר ההפרשה
רשאי אדם בכל שנה מיד לאחר ההפרשה לבער את ההפרשות שהפריש, ודין זה של ביעור מעשרות זהו התאריך האחרון, אבל מי שנוהג להשמיד מיד בסיום ההפרשות שלו את התרומות ומעשרות שלו, ואין לו מה לבער אינו חייב בביעור תרומות ומעשרות בשנה הרביעית ובשנה השביעית, ומ"מ נראה ששיך בידיו שהרי במשך שנים אלו ביער.

בירור בער"פ מה יש בביתו

חייב אדם בערב פסח או בשאר ימות החג [קודם שביעי של פסח] לברר בביתו אם ישנם פירות שאינם מעושרים, וכן לאסוף את כל המטבעות של פרוטה חמורה שישנם בביתו בכדי לבערם, וכן לגבי הפרשת חלה [ממצות או שאר מאפים].

ספק הופרש חלה ותו"מ

אם יש ברשות אדם פירות ושאר דברים המצריכים הפרשה, והוא בספק אם הופרשו או הופרשו כדין, צריך להפריש מהם ללא ברכה.

ביעור מעשרות על כמה קופסאות שימורים

מי שיש ברשותו כמה קופסאות שימורים שלא הופרשו מהם תו"מ, שחייב לבער מעשרותיהם [ומלכתחילה יש לפתוח כולם בכדי שיפריש מן המוקף], ואם יפתחם יתקלקלו בדיעבד יפריש שלא מן המוקף, ויפתח רק אחד מהם ויפריש על כולם. [ובלבד שכולם אותו סוג, ואותה שנה של מעשרות].

מה כולל ביעור מעשרות

ביעור המעשרות כולל בתוכו שלא ישארו פירות בבית שיש עליהם חיובי הפרשה שונים, וכן מה שכבר הפריש שחייב ליתנו לכהן, צריך לבער מביתו ע"י שינתן לכהן, ומה ששיך ללוי צריך לבער מביתו ע"י שיתנם ללוי, ומה ששיך לעני צריך לבער מביתו ע"י שינתן לעני, ומה שמחולל על מטבע שיחד לחילול מעשר שני ונטע רבעי, צריך לבערו מביתו על ידי חילול וביעור מעשרות.

צורת ביעור פרוטה חמורה

מי שיש ברשותו מטבע של פרוטה חמורה [שחיללו עליה מעשר שני, או פירות נטע רבעי - שנה רביעית] צריך לבער קדושתה קודם [ער"פ או] שביעי של פסח, ע"י שיחלל אותה על מאכל השווה פרוטה [1 חלקי 40 גרם כסף טהור, לפי שווי הפרוטה באותה שנה - כיום שנת תשפ"ו שמחיר הכסף גבוה - בערך חצי כוס סוכר] ולאחר מכן ימס את הסוכר וישפכנו לכיור במטבח.

אפשרות נוספת לביעור הפרוטה

יפדה את הפרוטות חמורות שיש לו על פרוטה אחת, וישחוק הפרוטה עצמה ויאבדה ע"י שיזרקנה לים המלח, או ישברנה, או ישרה אותה בחומרים המכלים את המתכת. (משפטי ארץ ח"א עמ' 263) [השחתת מטבע הוא דבר שאינו חוקי לפי חוקי המדינה, ויש להסתפק אם יש לזה נפק"מ הלכתית]

לאסוקי שמעתתא - המשך דיני וידוי מעשרות

זמן הקריאה

נהגו לקרא פרשת "וידוי מעשרות" ביום שביעי של פסח לפני או אחרי מנחה, שאז הציבור נמצא ברוב עם, והקריאה היא בטעמי המקרא כקורא בתורה. (נתיבי עם יו"ד סוס"י שלא, כן הנהיג האדר"ת בירושלים, וכן נוהגים כיום הגר"י טופיק, וכ"כ בדרך אמונה פי"א מה' מעשר שני ה"ד סוף באוה"ל ד"ה אין מתודין, חזו"ע תו"מ עמ' רפ, קדושת הארץ עמ' רמט, משפטי ארץ ח"א פ"כ הי"ג, הגר"מ אליהו בדיני זרעים עמ' 30, המעשר והתרומה גרוסברג פ"א בית האוצר אות פה, אגרתא חדא דבליצקי עמ' כד, ועוד רבים)

ברכה על קריאה זו
אין מברכים על קריאת וידוי מעשרות, מכיון שספק אם קיים כיום חיוב וידוי מעשרות.

הוצאת ספר תורה לבימה
מותר להוציא הספר תורה לבימה לקריאה זו, ורבים קוראים בהיכל קריאה זו.

הוצאת ס"ת מרשות לרשות
לכאורה אין להוציא ספר תורה לקריאת וידוי מעשרות [אע"פ שאין איסור הוצאה ביו"ט] משום שלא פשוט להוציא ספר תורה ממקומו אף לסתם קריאה דרבנן.

נשים בשמיעת פר' וידוי מעשרות
נשים פטורות ממצות וידוי מעשרות, וטוב שישמעו פרשת וידוי מעשרות מספר תורה [משום שאינם שייכים באמירת 'האדמה אשר נתת לי', ומ"מ טוב שישמעו אולי משום שעיקר הפרשת חלה היא על ידיהם, והם בכלל 'אשר נתת לנו' שהם בכלל כללות ישראל]. (חזו"ע תו"מ עמ' רפד)

תפילה לאומרה אחר קריאת הוידוי
לאחר שקראו את פרשת הוידוי מעשרות, נכון לומר תפילה זו:

יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו שכשם שזכינו לקיים מצות ביעור מעשרות ולומר פרשת וידוי מעשרות, כן תזכנו לקיים מצוות הפרשת תרומות ומעשרות מהתורה, ומצוות ביעור וידוי מעשרות מן התורה, בביאת גואל צדק ובבנין בית המקדש במהרה בימינו אכ"י. (הגר"מ אליהו בדיני זרעים עמ' 31, שערי רחמים שרים ח"ב דצ"ב ע"ד, קדושת הארץ עמ' רנ)

שנה שמתודין בה
אין מתודין אלא בשנת הביעור שהיא שנה רביעית ושנה שביעית לשמיטה,

ביום ולא בלילה
אין מתודין אלא ביום, וכל היום כשר,

וידוי בזמן שאין ביהמ"ק קיים
וידוי מעשרות נאמר בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית

נאמר בכל לשון
וידוי זה נאמר בכל לשון.

רבים להתודות יחד
וידוי זה נאמר בין ביחיד [דהיינו שכל אחד מתודה לעצמו] ובין ברבים [דהיינו שאחד קורא בתורה וכולם שותקים ושומעים ויוצאים מדין שומע כעונה].

וידוי למי שלא יוצא לו להפריש תו"מ
אדם שלא מתעסק במשך השנים עם הפרשת תרומות ומעשרות [כגון סתם אדם שגר בעיר, וקונה פירות וירקות בסופר שהם כבר מעושרים, וגם אינו מפריש חלה] לכאורה אינו צריך להשתתף במצוות וידוי מעשרות.

פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות
פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות, אינן חייבים בתו"מ ולכך אינם מעכבים את הוידוי.

קריאת הוידוי למי שפירותיו רחוקים
מי שפירותיו רחוקים ממנו והגיע שעת הביעור, הרי זה קורא שם למתנות, ומזכה לבעליהן ע"ג קרקע או למי שזוכה להן לבעליהן ומתודה למחר.

דין וידוי מעשרות בזמן הזה
אם הפריש המתנות שלא על הסדר, וכן אם נשרף טבלו, או אם הפריש מעשר בטומאה [כנהוג היום, שכולנו טמאי מתים, עד אשר בקרוב יזו עלינו מי חטאת] יש אומרים שאינו מתודה, ולפיכך יש הסוברים שכיום אין מצוות דין וידוי מעשרות.

המקור לכל הנ"ל (רמב"ם הל' מעשר שני פי"א ה"א, שו"ע יו"ד סי' שלא סעי' קמ, וע"ע קצור שו"ע בהלכות תרומות ומעשרות שו"ת מעין אומר ח"ו עמ' תלז, וע"ע בס' קצירת השדה (הלכות תרומות ומעשרות) (כולו, זנוח), ספר משמרת תרומתי קראפ', ביעור מעשרות, אור ההלכה פסח)

יש לו מעשרות חמץ שלא ביער
מי שעומד בימי חול המועד ובא לבער מעשרותיו, ונזכר שיש לו במכירת החמץ לגוי הפרשות שחייב בהם ולא הפרישם [כגון עוגות במקפא, או בצק בשיעור חלה שלא הפריש ממנו חלה, והבצק מכור לגוי], יש להסתפק אם בכלל חייב בחלה בעודן שייכים לגוי, ורק במוצאי החג שתפקע בעלות הגוי וישוב לרשותו יתחייב שוב בחלה, וממילא שייך לביעור מעשרות של שנים הבאות ואינו מתחייב עליהם.

ביער בער"פ והפריש שוב תו"מ
מי שביער את כל הפרשותיו בערב פסח, ושוב בימי חול המועד הפריש תרומות ומעשרות, חייב לבער שוב מעשרותיו, בערב שביעי של פסח.

לא ביער מעשרותיו, ועבר חג הפסח
עבר זמן הביעור ולא ביער, יבער אחר זמן הביעור. (מנח"ש ח"א סי' סה אות ב, קדושת הארץ עמ' רמט) [ונראה שזה עדיף מלהמתין לזמן הביעור הבא]

דיני וידוי מעשרות

מהו וידוי מעשרות
אחר ביעור מעשרות, יש מצוות עשה מן התורה להתודות לפני ה' ולומר "ביערת הקודש מן הבית", ומצווה זו כיום היא מדרבנן (חזו"א דמאי סי' ב סק"ד), ויש הסוברים שאף בזמן הזה יש חיוב להתודות על המעשרות (שו"ע, ובחזו"ע תו"מ עמ' רעט), ויש החוששים שמי שלא ביער בפועל (דהיינו שרגיל לעשר טבל ודאי כתיקנו) אסור לו להתודות שהרי הוא כדובר שקרים ח"ו (דרך אמונה פי"א מהל' מעשר שני סקי"ז), ועי' בכל זה בס' משפטי ארץ (פכ"א ס"ה) מאידך לדעת החזו"ע (תו"מ עמ' רפא) שאף שיודע שלא עשה כדין יתודה והוי כקורא בתורה, ויקרא הפרשה בחומש בטעמים.

וידוי רק אחר הביעור
אינו מתודה אלא רק לאחר שביער מביתו כל ההפרשות ופרוטה חמורה והפרשת חלה.

וידוי למחרת הביעור
זמן הביעור עד השקיעה של יום האחרון של חול המועד שהוא ערב יו"ט אחרון של פסח, ומתודה ביום המחרת שהוא יו"ט שני של פסח.

הדפסת הגיליון מוקדש
לע"נ מרדכי בן שרה ז"ל
ונסרת גילה בת רחל ע"ה